

УДК 332.6+631.73]:338.434

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА ЗДАТНОСТІ ДО САМОФІНАНСУВАННЯ ЇХ ВІДТВОРЕННЯ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Є. О. Шаховалова

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
проспект Перемоги, 54/1, м. Київ, 03680, Україна. E-mail: elizaveta_shahovalova@mail.ru

У статті досліджено стан землі як основного засобу аграрних підприємств України, тенденції її відтворення, ефективність використання, структуру, ступінь деградації, забруднення. Проаналізовано та визначено тенденції показників вартості, стану, відтворення і забезпеченості основними засобами аграрних підприємств. Встановлено, що з урахуванням інфляційних процесів в Україні зростає вартість основних засобів, а забезпеченість основними видами сільськогосподарської техніки скорочується, при цьому зростає навантаження на неї. Наявність основних засобів є значно нижчою ніж технологічна потреба. Виробництво сільськогосподарської техніки не відповідає потребам галузі сільського господарства. З'ясовано, що аграрні підприємства не здатні фінансувати навіть просте відтворення основних засобів власними фінансовими ресурсами.

Ключові слова: основні засоби, земля, сільськогосподарська техніка, знос, прибуток, амортизаційні відрахування.

ОЦЕНКА СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ И СПОСОБНОСТИ К САМОФИНАНСИРОВАНИЮ ИХ ВОСПРОИЗВОДСТВА В АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ УКРАИНЫ

Е. О. Шаховалова

ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»
проспект Победы, 54/1, г. Киев, 03680, Украина. E-mail: elizaveta_shahovalova@mail.ru

В статье исследовано состояние земли как основного средства аграрных предприятий Украины, тенденции её воспроизводства, эффективность использования, структуру, степень деградации, загрязнения. Проанализированы и определены тенденции показателей стоимости, состояния, воспроизводства и обеспеченности основными средствами аграрных предприятий. Установлено, что с учётом инфляционных процессов в Украине растёт стоимость основных средств, а обеспеченность основными видами сельскохозяйственной техники сокращается, при этом возрастает нагрузка на неё. Наличие основных средств значительно ниже, чем технологическая необходимость. Производство сельскохозяйственной техники не отвечает потребностям отрасли сельского хозяйства. Выяснено, что аграрные предприятия не способны финансировать даже простое воспроизводство основных средств собственными финансовыми ресурсами.

Ключевые слова: основные средства, земля, сельскохозяйственная техника, износ, прибыль, амортизационные отчисления.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. У сільському господарстві земля є важливим видом ресурсів і основних засобів. Підвищення ефективності використання земельних ресурсів позитивно впливає на збільшення обсягів виробництва високоякісної, екологічно чистої продукції, забезпечення продовольчої безпеки України, розширення експорту сільськогосподарської продукції, економічний і фінансовий розвиток аграрних підприємств.

Крім земельних ресурсів до складу основних засобів аграрних підприємств входить їх техніко-технологічне оснащення. В Україні при достатньо високому рівні забезпеченості сільського господарства земельними ресурсами залишається невирішеною проблема забезпечення достатньої кількості і якості сільськогосподарської техніки.

Дослідженням стану та відтворення основних засобів аграрних підприємств займаються вітчизняні вчені: В. Г. Андрійчук [1], В. Я. Амбросов [2], О. В. Захарчук [3], М. Ф. Огійчук [4] та зарубіжні вчені: Роберт С. Каплан, Девід П. Нортон, Дж. Ван Хорн.

У своїх роботах вони запропонували підходи до аналізу формування основних засобів у контексті використання збалансованої системи показників для реалізації стратегічного менеджменту [5, 6].

Мета статті – виявити фактичний стан та тенденції відтворення основних засобів аграрних підприємств України за такими складовими: земля, основні види сільськогосподарської техніки; оцінити здатність аграрних підприємств України до самофінансування відтворення основних засобів.

МАТЕРІАЛИ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Земельні ресурси аграрних підприємств України є важливою складовою основних засобів. Загальна територія України на кінець 2014 р. становила 60,4 млн. га. При цьому загальна площа сільськогосподарських угідь становила 41,5 млн. га (70,8% території України, з урахуванням території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя) [7, с. 70]. Площа ріллі становила 32,5 млн. га, що значно більше, ніж в окремих європейських країнах. За площею ріллі Україна поступається у світі США, Росії і Канаді (табл. 1).

У 2014 р. в Україні від загальної площі сільськогосподарських угідь у володінні та користуванні аграрних підприємств знаходилося: 49,5% (20548,9 тис. га); громадян – 38,2% (15868,7 тис. га); інших користувачів – 12,3% (5094,1 тис. га) [7, с. 70]. Землі запасу та землі, не надані у власність і постійне користування становили 11,2 %. Приведені дані свідчать про високий рівень освоєння земельних ресурсів, що

обумовлює актуальність їх ефективного використання.

Сільськогосподарське виробництво в Україні ведеться на особливо цінних землях*, загальна площа яких становить 14,9 млн. га., або 36 % від площі сільськогосподарських угідь. У складі орних земель вони складають 43,7 %. Однак спостерігається значна різниця часток особливо цінних земель у загальній площі ріллі в різних областях України - від 2,3 у Луганській області до 79,8 % у Полтавській [9, с. 46].

Таблиця 1 – Структура сільськогосподарських угідь в Україні та інших країнах на кінець 2013 р. [8, с. 382]

Країна	Рілля, млн га / % у складі с.-г. угідь
Україна	32,5/78,1
Австрія	1,4/40
Білорусь	5,5/59,6
Велика Британія	6,2/32,4
Іспанія	12,4/45,4
Канада	45,9/62,3
Німеччина	11,8/69
Польща	10,9/67,4
Росія	119,8/58,3
Румунія	8,8/63,5
США	155,1/40,6
Франція	18,3/61,1
Швейцарія	0,4/25

На кінець 2014 р. в Україні налічувалось більше 52 тис. аграрних підприємств (з них більше 39 тис. фермерських господарств), у власності та користуванні яких знаходилося 20,5 млн. га сільгоспугідь (4,6 млн. га у фермерських господарств), у т.ч. 19,3 млн. га ріллі (4,5 млн. га у фермерських господарств). У 2014 р. відбулося укрупнення фермерських господарств: в середньому в одному господарстві використовувалось 117,2 га сільськогосподарських угідь, у т.ч. 113,8 га ріллі (на 8,0% більше, ніж у попередньому році).

Орендовані фермерськими господарствами землі склали 78,4% загальної площі землі в їх користуванні [7, с. 49, 71, 336-337].

Однак значна площа сільськогосподарських угідь в Україні деградована. Так, за даними Держземагентства України, на кінець 2013 р. 1,7 млн. га (4,1 % загальної площі сільськогосподарських угідь) знаходяться під впливом вітрової ерозії (дефляції); 13,3 млн. га (32 %) – водної ерозії; понад 2 млн. га угідь (4,8 %) – під впливом сумісної дії водної і вітрової ерозії. У складі деградованих земель нараховується 4,6 млн. га середньо- і сильнотмитих, у т.ч. 68 тис. га таких, що повністю втратили гумусовий горизонт. Крім

* Особливо цінні землі (відповідно до ст. 150 Земельного кодексу України) - у складі земель сільськогосподарського призначення – чорноземи неородовані несолонцюваті на лесових породах, лучно-чорноземні незасолені несолонцюваті суглинкові ґрунти, темно-сірі опідзолені ґрунти та чорноземи, опідзолені на лесах і глеюваті, бурі гірсько-лісові та дерново-буроземні глибокі і середньо глибокі ґрунти, дерново-підзолесті суглинкові ґрунти, коричневі ґрунти Південного узбережжя Криму, дернові глибокі ґрунти Закарпаття

того: 10,7 млн. га (25,8 % сільськогосподарських угідь) складають кислі ґрунти; 2,3 млн. га (5,4 %) – солонцюваті; 1,7 млн. га (4,1 %) – засолені; 1,9 млн. га – перезволожені; 1,8 млн. га – заболочені; 0,6 млн. га – кам'яністі. Понад 20 % території України забруднено різними токсичними сполуками, у т.ч. значні площі забруднені радіоактивними ізотопами. Негативні геологічні явища поширені більш, ніж на 50 % території України [10].

За розрахунками Навчально-наукового інституту економіки природних ресурсів та екології землекористування, українські аграрії 79 % прибутків одержують за рахунок природної родючості землі й лише 21 % – як результат упровадження сучасних технологій [11, с. 32].

Одним з важливих заходів щодо підвищення врожайності сільськогосподарських культур, а отже ефективності використання земельних ресурсів є застосування добрив. Під урожай 2014 р. сільськогосподарськими підприємствами, крім малих, на площу 14,7 млн. га (81,8% посівних площ) внесено 1,5 млн. т мінеральних добрив (у поживних речовинах) – на рівні попереднього року. В середньому на 1 га загальної посівної площі внесено 82 кг добрив проти 80 кг у 2013 році.

Органічні добрива внесено у 2014 р. тільки на площі 0,4 млн. га, що складає лише 2,2% загальної площі посівів. Органіка переважно вносились у 2014 р. під зернові культури – 4,7 млн. т та під технічні культури – 2,6 млн. т [12, с. 6]. Недостатнє внесення органічних і мінеральних добрив призводить до дефіциту поживних речовин у ґрунтах. Відбувається зменшення площі порушених земель за рік, а площа відпрацьованих земель за рік мала спадну тенденцію до 2013 р. У 2013 р. площа відпрацьованих земель за рік зросла в 5 разів по відношенню до 2012 р. Частка рекультивованих земель за рік у 2005-2013 рр. по відношенню до порушених і відпрацьованих земель за рік значно знизилась в порівнянні з показниками 1995-2000 рр. (табл. 2).

Таблиця 2 – Порушення і рекультивація земель в Україні в 1990–2013 рр. (тис. га) [8, с. 81]

Показник/Роки	1990	1995	2000	2005	2010	2013
Порушено земель	17	3,5	1,9	2,0	1,2	1,0
Відпрацьовано земель	16,4	4,6	2,8	1,8	0,2	1,0
Рекультивовано земель	19,2	8,4	3,7	2,1	0,5	0,6
У т. ч. під рілля	8,9	1,5	1,5	0,3	0,2	0,3

Тобто, не зважаючи на зменшення площі порушених і відпрацьованих земель за рік у 1990–2013 рр., за рік відтворювали у 2005–2013 рр. лише 55–30% цих земель.

На кінець 2013 р. площа порушених земель складала 145,6 тис. га, а відпрацьованих – 46,1 тис. га. При продовженні спадної тенденції інтенсивності відтворення землі, обсяг порушених і відпрацьованих земель в Україні буде зростати.

В складі основних засобів аграрних підприємств важливе місце займає техніко-технологічне оснащення. В Україні при достатньо високому рівні забезпеченості сільського господарства земельними

і трудовими ресурсами залишається невирішеною проблема його техніко-технологічного оснащення. Проаналізуємо основні показники стану,

ефективності використання та відтворення матеріально-технічних основних засобів аграрних підприємств України (табл. 3, 4).

Таблиця 3 – Показники вартості, стану та відтворення основних засобів аграрних підприємств України у 2010–2014 рр. (розраховано на основі [13, с. 2–3; 7, с. 31])

Показник / Роки	2010	2011	2012	2013	2014	Абсолютне відхилення 2014/2011	Відносне відхилення 2014/ 2011, разів
Вартість основних засобів на початок року, млн. грн.	10553	95761	117525	135469	151599	141046	14,4
Надійшло основних засобів, млн. грн.	15303	25465	26725	24602	26272	10969	1,7
Вибуло основних засобів, млн. грн.	7468	6339	9992	8238	10589	3121	1,4
Вартість основних засобів на кінець року, млн. грн.	111335	114887	134258	151833	167283	55948	1,5
Сума зносу основних засобів, млн. грн.	45313,3	36878,7	45916,2	53748,9	64236,7	18923,4	1,4
Амортизаційні відрахування, млн. грн.	3963	4846	6523	6972	8309	4346	2,1
Вартість виробленої продукції, млн. грн.	189405	253569	261835	307054	371742	182337	2,0
Валовий прибуток, млн. грн.	17291,8	25565,9	26992,7	15147,3	20529,2	3237,4	1,2

З таблиці 3 видно, що вартість основних засобів, амортизаційні відрахування і вартість виробленої

продукції аграрних підприємств України зростала у 2010–2014 рр., а вартість основних засобів, які надійшли перевищувала вартість вибулих.

Таблиця 4 – Показники стану, ефективності використання та відтворення основних засобів аграрних підприємств України у 2010–2014 рр.

Показник / Роки	2010	2011	2012	2013	2014	Відносне відхилення 2014/2010, разів
Показники стану та ефективності використання основних засобів						
<i>Коефіцієнт зносу</i>	0,42	0,32	0,34	0,35	0,38	0,91
<i>Коефіцієнт придатності</i>	0,58	0,68	0,66	0,65	0,62	1,06
<i>Рентабельність основних засобів</i>	28,37	24,27	21,44	10,54	12,88	0,45
<i>Фондовіддача</i>	0,28	0,24	0,21	0,11	0,13	0,45
<i>Фондозабезпеченість</i>	0,51	4,67	5,69	6,63	7,38	14,39
<i>Фондоозбросність</i>	14,56	134,68	168,42	207,74	256,38	17,61
Показники відтворення основних засобів						
<i>Коефіцієнт амортизаційної віддачі</i>	47,79	52,33	40,14	44,04	44,74	0,94
<i>Коефіцієнт оновлення</i>	0,14	0,22	0,20	0,16	0,16	1,14
<i>Строк оновлення</i>	0,69	3,76	4,40	5,51	5,77	8,37
<i>Коефіцієнт вибуття</i>	0,71	0,07	0,09	0,06	0,07	0,10
<i>Коефіцієнт приросту</i>	0,74	0,20	0,14	0,12	0,10	0,14
<i>Коефіцієнт інтенсивності оновлення</i>	0,19	3,35	2,34	2,66	2,25	11,58

Але сума зносу основних засобів з 2011 р. постійно зростала до 2014 р. і збільшилась в 1,7 разів у 2014 р. порівняно з 2011 р., хоча в 2011 р. вона скоротилась порівняно з 2010 р. на 8434,6 млн. грн. Обсяг валового прибутку аграрних підприємств України збільшувався у 2010–2012 рр., а у 2013 р. різко скоротився і збільшився у 2014 р.

За даними таблиці 4 видно, що знос основних засобів значно знизився у 2011 р., а у 2011–2014 р. почав зростати, хоча і не досяг рівня 2010 р. Такі ж зміни відбулись і з фондозабезпеченістю. Рентабельність основних засобів знижувалась з

2010 р. до 2013 р., а у 2014 р. зросла порівняно з 2013 р. Рентабельність основних засобів у 2014 р. зменшилась на 55% порівняно з 2010 р. Така ж тенденція спостерігалась і з фондовіддачею. Фондоозбросність зросла у 2014 р. в 17,61 рази порівняно з 2010 р., а тенденція її зростання була стабільною впродовж всього досліджуваного періоду. Тобто показники стану та ефективності використання основних засобів в сільському господарстві свідчать про те, що у вартісному виразі забезпеченість сільського господарства основними засобами зростає, але їх рентабельність

і фондів віддача значно скоротилась, а рівень зносу залишається досить високим.

Тенденція зміни коефіцієнта амортизаційної віддачі та коефіцієнта вибуття була нестабільною. В 2011 р. коефіцієнт оновлення зріс порівняно з 2010 р., але з 2011 року почав знижуватись. У 2010–2014 рр. коефіцієнт приросту перевищував коефіцієнт вибуття, що було позитивною тенденцією. Строк оновлення зріс на 14%, а коефіцієнт приросту знизився на 86% у 2010–2014 рр., що є негативним явищем.

Інтенсивність оновлення була найвищою у 2011 р., а найнижчою у 2010 р. і становила 0,19, що

говорить про звужене відтворення. Показники відтворення основних засобів свідчать про те, що відтворення основних засобів в основному є розширеним, але тенденція відтворення основних засобів показує зниження темпів відтворення основних засобів в сільському господарстві України.

В умовах інфляції необхідним є аналіз як вартісних, так і кількісних показників забезпеченості аграрних підприємств сільськогосподарською технікою. У 1991–2014 рр. відбувалося скорочення машинно-тракторного парку аграрних підприємств (табл. 5).

Таблиця 5 – Наявність і забезпеченість аграрних підприємств в Україні окремими видами сільськогосподарської техніки у 1991–2014 рр. (розраховано на основі [14, с. 188])

Вид техніки	1991	1996	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2014 р. у % до 1991 р.
Трактори, тис. од.	497,3	441,7	318,9	216,9	151,3	147,1	150,1	146	130,8	26,3
із розрахунку на 1000 га ріллі, од.	14	14	11	11	8	8	8	8	7	50
Зернозбиральні комбайни, тис. од.	105,2	85,9	65,2	47,2	32,8	32,1	32	30	27,2	25,8
із розрахунку на 1000 га ріллі, од.	8	7	6	5	4	4	4	4	4	50,0
Кукурудзозбиральні комбайни, тис. од.	15,3	12	7,9	4,8	2,5	2,3	2,1	2	1,8	11,8
із розрахунку на 1000 га ріллі, од.	12	33	8	5	1	1	1	1	1	8,3
Картоплезбиральні комбайни, тис. од.	9,6	6,8	3,6	1,9	1,7	1,7	1,6	1,5	1,3	13,5
із розрахунку на 1000 га ріллі, од.	26	84	133	117	59	49	40	16	13	50
Бурякозбиральні комбайни, тис. од.	19,8	18,3	13	8,5	4,2	3,8	3,6	3	2,7	13,6
із розрахунку на 1000 га ріллі, од.	12	14	16	17	9	8	9	13	9	75
Льонозбиральні комбайни, тис. од.	4,8	3,2	1,7	1	0,5	0,4	0,3	0,3	0,2	4,2
із розрахунку на 1000 га ріллі, од.	30	50	72	41	8	7	6	1	6	20

Так, кількість тракторів зменшилась на 73,7%, комбайнів зменшилася: зернозбиральних – на 74,2%, кукурудзозбиральних – на 86,9%, картоплезбиральних – на 89,2%. Із розрахунку на 1000 га посівної площі зменшення кількості тракторів становило 50%, а комбайнів становило: зернозбиральних – 50%, кукурудзозбиральних –

91,7%, картоплезбиральних – 50%. Це призводить до того, що забезпеченість сільського господарства основними засобами не відповідає потребам виробництва. Так, на початок 2014 року в аграрних підприємствах фактична наявність основних засобів в розрахунку на 1 га угідь порівняно з нормативною їх потребою становила лише 14,9% (табл. 6).

Таблиця 6 – Основні виробничі засоби на 1 га сільськогосподарських угідь в Україні на початок 2014 р., грн [15]

Основні засоби	Фактична наявність	Нормативна потреба	Фактична наявність до нормативної потреби, %
Будівлі, споруди, передавальні пристрої	2241	17570	12,8
Машини та обладнання	1635	11336	14,4
Транспортні засоби	321	1443	22,2
Продуктивна худоба	338	924	36,6
Багаторічні насадження	82	774	10,6
Вимірювальні прилади, інвентар, інструменти та ін.	385	1531	25,1
Всього	5002	33578	14,9

Необхідно звернути увагу, що виробництво вітчизняної сільськогосподарської техніки

здійснюється в обсягах, які не відповідають потребам галузі сільського господарства (табл. 7).

Таблиця 7 – Технологічна потреба та виробництво основних видів сільськогосподарської техніки у 2011–2014 рр. в Україні (розраховано на основі [15; 16])

Найменування техніки	Щорічна технологічна потреба в сільськогосподарській техніці, тис. од.	Вироблено техніки, тис. од.				Виробництво до потреби, %			
		2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Роки									
Трактори	28,0	6,8	5,3	4,3	4,1	24,3	18,9	15,4	14,6
Зернозбиральні комбайни	6,5	0,399	0,059	0,068	0,03	6,1	0,9	1,0	0,5
Сівалки	10,7	4,9	2,7	3,6	3	3,7	0,6	0,6	0,3
Плуги	8,1	3,6	13,1	2,4	2,5	44,4	161,7	29,6	30,9

Ступінь зношеності основних засобів у сільському господарстві досить високий. Так, за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, через фізичне зношення і технічну несправність щорічно не використовується 25–35% тракторів, комбайнів та інших

сільськогосподарських машин [17, с. 62]. При зростанні вартості наявних та введених в дію нових основних засобів ступінь зносу основних засобів аграрних підприємств залишається досить високим і зростає впродовж 2011–2014 рр. (табл. 8).

Таблиця 8 – Показники наявності, зносу та введення в дію нових основних засобів в аграрних підприємствах України у 2010–2014 рр. (розраховано на основі [13, с. 4])

Показники/Роки	2010	2011	2012	2013	2014
Вартість наявних основних засобів, млн. грн.	111335	114887	134258	151833	167283
Ступінь зносу основних засобів, %	42	32	34,2	35,4	38,4
Введено в дію нових основних засобів, млн. грн.	8062	2298	14990	14991	14520

В умовах нестабільного економічного розвитку країни, жорсткої конкуренції, зростання рівня фінансових ризиків, високих вимог банківських установ до заставного майна, високих ставок на кредити та скорочення державної фінансової підтримки відтворення основних засобів аграрні підприємства мають забезпечити стабільний фінансовий стан, який визначатиме їх можливості щодо самофінансування відтворення основних засобів.

Основою самофінансування відтворення основних засобів аграрних підприємств є чистий прибуток та амортизаційні відрахування.

З рис. 1 можна зробити висновок, що навіть якщо аграрні підприємства України направлять весь чистий прибуток та амортизаційні відрахування на відтворення основних засобів, цих коштів буде недостатньо для їх повного відтворення.

Так частка чистого прибутку та амортизаційних відрахувань у сумі зносу основних засобів аграрних підприємств становила від 38,5% у 2013 р. до 81,9% у 2011 р.

Рисунок 1 – Співвідношення суми зносу, чистого прибутку та амортизаційних відрахувань аграрних підприємств України у 2010–2014 рр.

Таблиця 9 – Чистий прибуток і амортизаційні відрахування аграрних підприємств України у 2010–2014 рр. (розраховано на основі [7, с. 51; 13, с. 4–5])

Показник/Роки	2010	2011	2012	2013	2014
1	2	3	4	5	6
Вартість основних засобів, млн. грн	111335	114887	134258	151833	167283
Знос основних засобів, %	42	32	34,2	35,4	38,4
Чистий прибуток, млн. грн	17253,6	25267	26728,4	14925,7	20262,9
Чистий прибуток по відношенню до вартості основних засобів, %	15,5	22,0	19,9	9,8	12,1
Амортизаційні відрахування, млн. грн	3963	4846	6523	6972	8309
Амортизаційні відрахування по відношенню до вартості основних засобів, %	3,3	4,3	4,4	3,8	5

Впродовж 2010–2012 рр. можна відзначити зростання обсягів чистого прибутку аграрних підприємств України. У 2013 р. спостерігалось значне зменшення показника, а у 2014 р. він знову

зріс. Обсяг амортизаційних відрахувань зростає впродовж всього досліджуваного періоду (табл. 9).

ВИСНОВКИ. Отже, Україна не повною мірою використовує конкурентну перевагу природного потенціалу землі при вирощуванні сільськогосподарської продукції, постійно

недоотримує ефект від сільськогосподарського землекористування, а також поступово втрачає якість ґрунтового покриву через нераціональне використання земель.

Державна політика щодо використання земель у сільськогосподарському виробництві в подальшому має спрямовуватися на підвищення ефективності сільськогосподарського землекористування, раціональне використання земель сільськогосподарського призначення, впровадження у практику нових технологій обробки ґрунту та інших агротехнічних заходів, спрямованих на збереження та підвищення родючості ґрунтів, боротьбу з ерозійними процесами, оптимізацію сільськогосподарського землекористування шляхом виведення з інтенсивного обробітку малопродуктивних і деградованих земель. Необхідно на державному рівні зобов'язати агрохолдинги проводити відтворення землі за власний рахунок.

Техніко-технологічне оснащення аграрних підприємств є нижчим за нормативну потребу та з високим рівнем зносу через недостатні обсяги капітальних інвестицій в сільське господарство, заниження вартості основних засобів і, як наслідок, невиконання амортизацією своєї відтворювальної функції.

Виробництво вітчизняної сільськогосподарської техніки здійснюється в обсягах, які не відповідають потребам галузі сільськогосподарства, а іноземна техніка є дорогою.

Високий рівень зносу основних засобів аграрних підприємств України потребує значних фінансових ресурсів для відтворення основних засобів. В Україні спостерігається недостатність амортизаційних відрахувань та чистого прибутку аграрних підприємств (навіть в разі повного його використання на відтворення основних засобів) для відтворення основних засобів.

Тому необхідно зобов'язати аграрні підприємства провести переоцінку вартості основних засобів. Об'єктивним є стимулювання залучення зовнішніх джерел для фінансування відтворення основних засобів аграрних підприємств. Важливу роль має відігравати державна політика та фінансова підтримка відтворення основних засобів в сільському господарстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В. Г. Агропромислові формування нового типу в контексті стратегії розвитку вітчизняного сільськогосподарства / В. Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2013. – №1. – С. 3–15.
2. Амбросов В. Я. Ефективність використання факторів розширеного відтворення в аграрному секторі / В. Я. Амбросов // Економіка України. – 2009. – №1. – С. 67–73.
3. Захарчук О. В. Проблеми матеріально-технічного забезпечення сільського господарства України / О. В. Захарчук // Економіка АПК. – 2014. – №7. – С. 92–99.
4. Огійчук М. Ф. Амортизаційні відрахування як джерело фінансового забезпечення відтворення основних засобів у сільському господарстві / К. О. Утенкова, М. Ф. Огійчук // Економіка АПК. – 2007. – №7. – С. 90–96.
5. Robert S. Kaplan, David P. Norton. The Balanced Scorecard. Translating strategy into action / Kaplan Robert S., Norton David P. – Boston: Harvard Business School Press, 1996. – 322 p.
6. Van Horne. Fundamentals of Financial Management, 13 ed. / J. Van Horne, John M. Wachowicz. – Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 2009. – 760 p.
7. Статистичний збірник «Сільське господарство України за 2014 р.». – К.: Державна служба статистики. – 2015. – 379 с.
8. Статистичний збірник «Сільське господарство України за 2013 рік». – К.: Державна служба статистики України. – 2014. – 390 с.
9. Слов'яненко Н. Ґрунтовий покрив - складова природних ресурсів України/ Н. Слов'яненко // Землевпорядний вісник. – 2012. – №2. – С. 44–48.
10. Осипчук С. О. Сучасний стан сільськогосподарських угідь України та заходи його поліпшення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 77.121.11.22/ecolib/6/33.doc.
11. Паленичак О. В. Раціональне землекористування в умовах збалансованого розвитку агропромислового виробництва // Економіка АПК. – 2012. – №2. – С. 32.
12. Статистичний бюлетень «Внесення мінеральних та органічних добрив під урожай сільськогосподарських культур у 2014 році». – К.: Державна служба статистики України. – 2015. – 52 с.
13. Статистичний бюлетень «Основні засоби України у 2014 році». – К.: Державна служба статистики України. – 2015. – 19 с.
14. Статистичний бюлетень «Наявність сільськогосподарської техніки та енергетичних потужностей у сільському господарстві у 2014 році». – К.: Державна служба статистики України. – 2015. – 24 с.
15. Звіт про науково-дослідну роботу «Методологія аналізу, оцінки та відтворення основного капіталу, формування інфраструктури матеріальних і нематеріальних ресурсів». – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2014 р. – С. 78–90.
16. Виробництво основних видів промислової продукції у 2011-2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2006/pr/prm_ric/prm_ric_u/vov2005_u.html
17. Могилова М. М. Матеріально-технічне забезпечення аграрної галузі/ М. М. Могилова // Економіка АПК. – 2013. – №2. – С. 61–67.

ASSESSMENT OF THE ACTUAL CONDITION OF FIXED ASSETS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES OF UKRAINE AND THEIR ABILITY TO SELF-FINANCE REPRODUCTION OF FIXED ASSETS

I. Shahovalova

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Prospect Peremogy, 54/1, Kyiv, 03680, Ukraine. E-mail: elizaveta_shahovalova@mail.ru

Purpose. To identify the actual condition and trends of reproduction of fixed assets of agricultural enterprises in Ukraine on the following elements - soil, the main types of agricultural machines; assess the ability of agricultural enterprises in Ukraine to self-finance reproduction of fixed assets. **Methodology.** We have applied the following methods: comparison, generalization, financial, economic and statistical analysis. **Results.** We have explored the condition of soil in Ukraine, trends of its reproduction, effectiveness of its using, structure, degradation and pollution. We have analyzed and identified trends of indicators of value, condition, reproduction and provision of fixed assets of agricultural enterprises. It has been established that as a result of inflation in Ukraine, the number of major types of agricultural machines reduced, thus increasing the burden on agricultural enterprises. Availability of fixed assets is much lower than technological need. Production of agricultural machinery does not meet the needs of the agricultural sector. It has been found that agricultural enterprises are not able to finance even a simple reproduction of fixed assets with their own financial resources. **Originality.** We have investigated parallel conditions, effectiveness of using and reproduction of soil, as a fixed asset in agriculture and technical equipment. We have established inability of agricultural enterprises to self-finance the reproduction of fixed assets. **Practical value.** We have established the need to increase the intensity of reproduction of soil, the quantity and quality of technical resources in agricultural enterprises, increasing financial security of its reproduction. The inability to finance amortization in order to perform its reproductive function through the undervaluation of fixed assets of agricultural enterprises has been discovered. It will help to improve national policy on amortization and government financial support reproduction of fixed assets in agricultural enterprises in Ukraine. References 17, tables 9, figures 1.

Key words: fixed assets, soil, agricultural machines, depreciation, profit, amortization.

REFERENCES

1. Andriichuk, V. H. (2013), "Agricultural the formation of a new type in the context of the development strategy of domestic agriculture", *Ekonomika APK*, no. 1, pp. 3–15.
2. Ambrosov, V. Ia. (2009), "The efficiency of use of factors of extended reproduction in the agrarian sector", *Ekonomika Ukrainy*, no.1, pp. 67-73.
3. Zakharchuk, O. V. (2014), "Problems of logistical support of agriculture of Ukraine", *Ekonomika APK*, no. 7, pp. 92-99.
4. Ohiiichuk, M. F. (2007), "Depreciation as a source of financial security reproduction of fixed assets in agriculture", *Ekonomika APK*, no. 7, pp. 90–96.
5. Robert, S. Kaplan, David P. Norton (1996), [The Balanced Scorecard. Translating strategy into action] Harvard Business School Press, Boston, USA.
6. Van Horne (2009), [Fundamentals of Financial Management], Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, USA.
7. *Statystychnyi zbirnyk "Silske gospodarstvo Ukrainy za 2014 r."* [Statistical Yearbook "Agriculture of Ukraine for 2014"] (2015), Derzhavna sluzhba statystyky, Kyiv, Ukraine.
8. *Statystychnyi zbirnyk "Silske gospodarstvo Ukrainy za 2013 rik"* [Statistical Yearbook "Agriculture of Ukraine for 2013"] (2014), Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
9. Slovianenko, N. (2012), "The soil cover – part of Natural Resources of Ukraine", *Zemlevporiadnyi visnyk*, no. 2, pp. 44–48.
10. Osypchuk, S. O. "The current state of Ukraine's agricultural lands and measures to improve it", available at: 77.121.11.22/ecolib/6/33.doc. (accessed September 1, 2015).
11. Palenychak, O. V. (2012), "Sustainable land use in terms of sustainable development of agricultural production", *Ekonomika APK*, no. 2, pp. 32.
12. *Statystychnyi biuleten "Vnesennia mineralnykh ta orhanichnykh dobryv pid urozhai silskohospodarskykh kultur u 2014 rotsi"* [Statistical Bulletin "Adding mineral and organic fertilizers for crops harvest in 2014"] (2015), Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
13. *Statystychnyi biuleten "Osnovni zasoby Ukrainy u 2014 rotsii"* [Statistical Bulletin "Fixed Ukraine in 2014"] (2015), Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
14. *Statystychnyi biuleten "Naiavnist silskohospodarskoi tekhniki ta enerhetychnykh potuzhnosti u silskomu hospodarstvi u 2014 rotsi"* [Statistical Bulletin "Availability of agricultural machinery and power capacities in agriculture in 2014"] (2015), Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
15. *Zvit pro naukovo-doslidnu robotu "Metodolohiia analizu, otsinky ta vidtvorennia osnovnoho kapitalu, formuvannia infrastruktury materialnykh i nmaterialnykh resursiv"* [Report on the research work "Methodology of analysis, evaluation and reproduction of capital formation infrastructures of tangible and intangible resources"], (2014), NNTs «Instytut aharnoï ekonomiky», Kyiv, Ukraine.
16. "Production of major industrial products in 2011-2014", available at: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2006/pr/prm_ric/prm_ric_u/vov2005_u.html (accessed September 1, 2015).
17. Mohylova, M. M. (2013), "Logistical support the agricultural sector", *Ekonomika APK*, no. 2, pp. 61–67.

Стаття надійшла 10.11.2015